

Byla C-806/21

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą santrauka pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnio 1 dalį

Gavimo data:

2021 m. gruodžio 21 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:

Hoge Raad der Nederlanden (Olandija)

Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2021 m. gruodžio 14 d.

Kasatorė:

Openbaar Ministerie

Kaltinamasis:

TF

Pagrindinės bylos dalykas

Kasacinis skundas dėl išteisinamojo nuosprendžio dėl kaltinimo, kad nesilaikyta Reglamento (EB) Nr. 273/2004 8 straipsnio 2 dalyje numatytos pareigos pranešti, visų pirma apie didelių narkotinių medžiagų prekursorių kiekių transportavimą ir laikymą.

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalykas ir teisinis pagrindas

Kasaciniame procese dėl įrodytu laikomo nusikaltimo kilo klausimas, ar Reglamento Nr. 273/2004 8 straipsnio 1 dalyje vartojamos sąvokos „ūkio subjektas“ ir „aplinkybės“ turi būti aiškinamos plačiai ar siaurai.

Dėl prejudicinių klausimų

1. Ar fiziniai ir juridiniai asmenys, kurie dalyvauja pateikiant į rinką į oficialų sąrašą įtrauktas medžiagas tokiu būdu, kad toks dalyvavimas laikomas nusikaltimu, kaip numatyta Pamatinio sprendimo 2004/757 2 straipsnio 1 dalies

d punkte, turi būti laikomi „ūkio subjektais“ pagal Reglamento Nr. 273/2004 2 straipsnio d punktą?

Jei į pirmąjį klausimą būtų atsakyta teigiamai:

2a. Ar tokie pirmajame klausime nurodyto ūkio subjekto veiksmai yra „aplinkybės“, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 273/2004 8 straipsnio 1 dalį?

2b. Ar tokie veiksmai, kaip į oficialų sąrašą įtrauktų medžiagų gavimas, gabenimas ir saugojimas, yra „aplinkybės“, kaip apibrėžta Reglamento Nr. 273/2004 8 straipsnio 1 dalyje, jei šie veiksmai atliekami neketinant šių medžiagų tiekti tretiesiems asmenims?

Nurodytos Sąjungos teisės nuostatos

Reglamento (EB) Nr. 273/2004 1, 2, 3, 6, 10, 11, 12 ir 13 konstatuojamosios dalys, 1 ir 2 straipsniai, 3 straipsnio 1–4 ir 6 dalys, 4 straipsnio 1–3 dalys, 5, 7, 8, 10 ir 12 straipsniai

Pamatinio sprendimo 2004/757/TVR 1 straipsnio 2 punktas, 2 straipsnio 1 dalies d punktas

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 ir 48 straipsniai

Nurodytos nacionalinės teisės nuostatos

Wet voorkoming Misbruik van Chemicaliën (Įstatymas dėl piktnaudžiavimo cheminėmis medžiagomis prevencijos) 2 straipsnis

Wet op de economische delicten (Įstatymas dėl ekonominių nusikaltimų) 1 straipsnio 1 dalis

Opiumwet (Narkotinių medžiagų įstatymas) 2, 10 ir 10a straipsniai

Faktinių aplinkybių ir pagrindinės bylos santrauka

- 1 TF (toliau – kaltinamasis) savo vardu išsinuomotu mikroautobusu keliais reisais vežė chemines medžiagas (įskaitant druskos ir sieros rūgštį) iš Lježo (Belgija) įvairiais adresais Olandijoje. Jis neturėjo įtikinamo ar patikrinamo paaiškinimo dėl teisėto šių cheminių medžiagų naudojimo. Kaltinamasis žinojo, kad tai yra cheminės medžiagos, nors daugeliu atvejų medžiagos buvo nepaženklintos, ir gabeno chemines medžiagas teikdamas neatlygintą paslaugą be prekių vežimo sutarties.

- 2 Neginčijama, kad kaltinamasis turėjo žinoti, jog egzistuoja didelė rizika (su tuo jis sutinka), kad atitinkamos cheminės medžiagos bus naudojamos kaip „narkotikų prekursoriai“ sintetiniams narkotikams neteisėtai gaminti.
- 3 Jam pateikti du kaltinimai dėl šios vienos veikos, t. y. Narkotinių medžiagų įstatymo 10a straipsnio pažeidimas ir Reglamento Nr. 273/2004 8 straipsnio 1 dalyje nustatytos ūkio subjekto pareigos pranešti apie aplinkybes nevykdymas.
- 4 Apeliacinėje instancijoje kaltinamasis dėl pirmojo kaltinimo nuteistas, o dėl antrojo išteisintas. Apeliacinis teismas šį sprendimą pagrindė taip, kaip nurodyta toliau.
- 5 Reglamente Nr. 273/2004 nustatyta kontrolės sistema siekiama užtikrinti pusiausvyrą tarp neteisėto cheminių medžiagų naudojimo, kurį vykdo neteisėti narkotikų gamintojai, ir jų naudojimo teisėtais tikslais chemijos pramonėje.
- 6 Šiuo tikslu nustatyta ūkio subjektų pareiga pranešti kompetentingoms institucijoms apie visas aplinkybes, leidžiančias daryti prielaidą, kad medžiagos gali būti naudojamos neteisėtai narkotikų gamybai.
- 7 Kalbant apie kaltinime minimas sąvokas „ūkio subjektas“ ir „aplinkybės“, darytina prielaida, kad jos vartojamos taip, kaip yra suprantamos pagal Reglamento Nr. 273/2004 8 straipsnio 1 dalį.
- 8 Kaltinamasis galėtų būti priskiriamas prie tokių subjektų remiantis plačia pirmosios sąvokos – „ūkio subjektas“ – apibrėžtimi. Vis dėlto remiantis kaltinamojo veiksmų pobūdžiu ir aplinkybėmis, kuriomis jie atlikti, šiuo atveju negalima daryti išvados dėl „aplinkybių“, apie kurias reikia pranešti, kaip nustatyta Reglamento Nr. 273/2004 8 straipsnio 1 dalyje. Todėl inkriminuojamos nusikalstamos veikos sudėties nebuvo ir šiuo atžvilgiu turėjo būti priimtas išteisinamasis nuosprendis.
- 9 Dėl šio išteisinamojo nuosprendžio *Openbaar Ministerie* (prokuratūra) pateikė kasacinį skundą.

Pagrindiniai pagrindinės bylos šalių argumentai

- 10 Kasaciniame skunde *Openbaar Ministerie* iš esmės teigia, kad, atsižvelgiant į Reglamento Nr. 273/2004 tikslą, sąvoka „aplinkybės“, vartojama Reglamento Nr. 273/2004 8 straipsnio 1 dalyje, turi būti aiškinama plačiai.

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą motyvų santrauka

- 11 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą grindžiamas tuo, kad įrodyta, jog kaltinamasis rengė nusikalstamas veikas, už kurias baudžiama pagal Narkotinių medžiagų įstatymą, arba suteikė naudos jas darant, t. y. rinko į oficialų sąrašą įtrauktas medžiagas chemijos gamykloje Lježe (Belgija) ir vėliau gabeno jas į

įvairias vietas Olandijoje ir ten saugojo. Šios veikos pripažintos nusikalstamomis, visų pirma siekiant įgyvendinti Pamatinį sprendimą 2004/757, kurio 2 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad kiekviena valstybė narė turi užtikrinti baudžiamumą už prekursorių gamybą, gabenimą ar platinimą, žinant, kad jie bus panaudoti neteisėtam narkotikų gaminimui ar gamybai, arba tokiais tikslais.

- 12 Kasacinėje byloje keliamas klausimas, ar antrosios instancijos teismas nepripažino, kad kaltinamasis savo veiksmais taip pat pažeidė Reglamento Nr. 273/2004 8 straipsnio 1 dalyje nustatytą ūkio subjektų pareigą pranešti kompetentingoms institucijoms apie aplinkybes, susijusias su į oficialų sąrašą įtrauktomis medžiagomis. Pagal reglamento 12 straipsnį pažeidus šią nuostatą turi būti taikomos veiksmingos, proporcingos ir atgrasančios bausmės, o pagal Nyderlandų teisę tai yra ekonominis nusikaltimas.
- 13 Dabar kyla klausimas, ar Sąjungos teisės aktų leidėjas norėjo, kad (juridinis) asmuo būtų traukiamas baudžiamojon atsakomybėn už abu pirmiau nurodytus nusikaltimus, padarytus viena ir ta pačia veika (cheminių medžiagų gabenimas).
- 14 Reglamentu Nr. 273/2004 siekiama užkirsti kelią Pamatiniame sprendime 2004/757 nurodytam elgesiui, t. y. neteisėtai prekybai narkotikais, nustatant ūkio subjektams pareigą pranešti apie aplinkybes, susijusias su į oficialų sąrašą įtrauktomis medžiagomis. Todėl Sąjungos teisės nuostatas būtų galima suprasti taip, kad reikėtų aiškiai atriboti pagal šias nuostatas inkriminuojamas veikas: arba kaltinamasis – kaip ūkio subjektas – yra kaltas dėl to, kad pažeidė Reglamento Nr. 273/2004 8 straipsnio 1 dalyje numatytą pareigą pranešti, arba dėl to, kad padarė vieną iš veikų, kurios kvalifikuojamos pagal Pamatinį sprendimą (nusikalstamos veikos pagal Narkotinių medžiagų įstatymą).
- 15 Kitas galimas aiškinimas būtų toks, kad kaltinamasis, kuris padarė nusikalstamą veiką, kvalifikuojamą pagal Pamatinį sprendimą 2004/757 ir susijusią su į oficialų sąrašą įtrauktomis medžiagomis, taip pat privalo laikytis Reglamento Nr. 273/2004 8 straipsnio 1 dalyje numatytos pareigos pranešti.
- 16 Taigi kyla klausimas, kokios pasekmės (gali) kilti atsižvelgiant į *nemo tenetur* principą, visų pirma kaip tai suprantama pagal Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 ir 48 straipsnius ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnį. Remiantis Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika ir Chartija, pagal šį principą gali būti draudžiama vykdyti baudžiamąjį persekiojimą ir taikyti baudžiamąsias sankcijas remiantis informacija, gauta iš kaltinamojo prievarta, įskaitant grasinimą baudžiamosiomis sankcijomis, jei tokia informacija gauta iš jo pateikto pareiškimo, galbūt užfiksuoto dokumente. Neatmestina, kad kaltinamasis, pranešdamas apie savo paties padarytą nusikalstamą veiką, remdamasis reglamente numatyta pareiga pranešti, galėtų išvengti baudžiamojo persekiojimo ir bausmės už Narkotinių medžiagų įstatymo pažeidimą arba bet kuriuo atveju galėtų kilti sunkumų dėl tokio persekiojimo ir bausmės.

- 17 Direktyvoje (ES) 2015/849 dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos nustatyta, kad jei įpareigotieji subjektai sąžiningai perduoda informaciją, tai neužtraukia jokios atsakomybės. Reglamente Nr. 273/2004 panašios nuostatos nėra, todėl, skirtingai nei toje direktyvoje, jame nenumatyta apsauga nuo galimų *nemo tenetur* principo pažeidimų.
- 18 Atsižvelgiant į tai, kyla klausimas, kaip reikia aiškinti sąvokas „ūkio subjektas“ ir „aplinkybės“, vartojamas Reglamente Nr. 273/2004. Jei abi sąvokos būtų aiškinamos plačiai, o tai šiuo atveju reikštų, kad kaltinamajam tenka pareiga pranešti, minėtos pasekmės pasireikštų stipriau. Taip nėra tuo atveju, kai abi arba bet kuri iš šių sąvokų aiškinama siauriau. Šiomis aplinkybėmis galima paminėti toliau nurodytus dalykus.
- 19 Apeliacinės instancijos teismas šioje byloje sąvoką „ūkio subjektas“ aiškino plačiai, t. y. taip, kad ji apima ir kaltinamąjį, kurio elgesys taip pat yra nusikalstama veika, už kurią baudžiama pagal pamatinį sprendimą. Iš tiesų teismas kaltinamąjį kvalifikavo kaip ūkio subjektą remdamasis išvadomis, kad jis rinko chemines medžiagas iš chemijos gamyklos ir gabeno ir saugojo jas įvairiose Olandijos vietose.
- 20 Toks platus aiškinimas reiškia, kad bet kuris į oficialų sąrašą įtrauktas chemines medžiagas gabenantis ir saugantis asmuo gali būti kvalifikuojamas kaip ūkio subjektas, kuriam, esant tam tikroms aplinkybėms, taikoma pareiga pranešti. Vienas iš argumentų, pagrindžiančių šią nuomonę, yra tai, kad sąvoka „ūkio subjektas“ reglamente aiškinama plačiai – „bet kuris fizinis ar juridinis asmuo, kuris tiekia rinkai į oficialų sąrašą įtrauktas medžiagas“. Taip pat nustatyta, kad reglamente nustatytos pareigos, kuriomis siekiama išvengti piktnaudžiavimo narkotikų pirmtakais (prekursoriais), taikomos kuo platesnei asmenų grupei. Tai pasakytina ne tik apie jau minėtą pareigą pranešti pagal 8 straipsnio 1 dalį, bet ir apie kitas Reglamente Nr. 273/2004 nustatytas ūkio subjektams skirtas nuostatas.
- 21 Taigi sąvokos „ūkio subjektas“ siauras aiškinimas, pagal kurį ūkio subjektais laikomi tik tie (juridiniai) asmenys, kurie neprekiauja į oficialų sąrašą įtrauktomis medžiagomis, už kurias baudžiama pagal pamatinį sprendimą, iš esmės atitinka pasiūlyme iš dalies pakeisti Reglamentą Nr. 273/2004 (COM[2012]548) pateiktą ūkio subjekto apibrėžtį. Šio pasiūlymo aiškinamajame memorandume ūkio subjektai įvardijami kaip „cheminių medžiagų gamintojai, prekybininkai, tarpininkai, importuotojai, eksportuotojai ir didmenininkai, užsiimantys teisėta prekyba narkotinių medžiagų pirmtakais“. Tai galėtų patvirtinti poziciją, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas šiame reglamente neketino „ūkio subjektu“ laikyti bet kokio asmens, vykdančio bet kokios rūšies prekybą į oficialų sąrašą įtrauktomis medžiagomis, net jei tai yra neteisėti veiksmai. Toks aiškinimas lemia nusistovėjusią Sąjungos teisės sistemą, kurioje Reglamente Nr. 273/2004 ir Pamatiniame sprendime 2004/757 kalbama apie vienas nuo kito nepriklausomus nusikaltimus, už kuriuos baudžiama arba už kuriuos turi būti baudžiama, ir kuri neleidžia kaltinamojo, nuteisto už nusikaltimus pagal Narkotinių medžiagų įstatymą, tuo pat metu kaltinti dėl pareigos pranešti pažeidimo. Pagal šį aiškinimą

kaltinamasis neprivalo pranešti apie savo padarytas nusikalstamas veikas, susijusias su į oficialų sąrašą įtrauktomis medžiagomis, ir taip pašalinti sunkumus, kylančius dėl *nemo tenetur* principo.

- 22 Tinkamą Reglamente Nr. 273/2004 ir Pamatiniame sprendime 2004/757 aprašytų veikų atskyrimą taip pat gali palengvinti siauras sąvokos „aplinkybės“ aiškinimas taip, kad ji neapima veikų, tiesiogiai susijusių su paties ūkio subjekto padarytomis nusikalstamomis veikomis.
- 23 Tokiam siauram aiškinimui prieštarauja Reglamento Nr. 273/2004 8 straipsnio 1 dalies formuluotė, kuri apima „bet kokias aplinkybes, pvz., neįprastus užsakymus arba sandorius, susijusius su į oficialų sąrašą įtrauktų medžiagų pateikimu į rinką, jei kyla įtarimas, kad tokios medžiagos gali būti naudojamos neteisėtai narkotinių ar psichotropinių medžiagų gamybai“. Atrodo, kad šioje byloje nagrinėjamos veikos – į oficialų sąrašą įtrauktų medžiagų gabenimas ir laikymas – yra įtrauktos į šią sritį.
- 24 Jeigu sąvoka „aplinkybės“ neturi būti aiškinama siaurai, šios baudžiamosios bylos vertinimui vis tiek aktualus klausimas, ar aiškinant šią sąvoką reikia atsižvelgti ir į veiksmų pobūdį ta prasme, kad šie veiksmai turi būti nukreipti į (tiesioginį) konfiskuotų medžiagų perdavimą trečiajai šaliai. Pagal tokį aiškinimą nebūtų jokių „aplinkybių“, jei į oficialų sąrašą įtrauktų medžiagų gabenimas ir laikymas būtų vykdomas turint tikslą vienam ar kartu su kitais asmenimis daryti nusikaltimus pagal Narkotinių medžiagų įstatymą.
- 25 Iš to, kas išdėstyta pirmiau, matyti, kad sąvokos „ūkio subjektas“ ir „aplinkybės“ pagal Reglamentą Nr. 273/2004 gali būti aiškinamos skirtingai. Klausimas, kaip šios sąvokos turi būti aiškinamos, yra svarbus šios bylos baigčiai. Galiausiai pareigos pranešti pagal Reglamento Nr. 273/2004 8 straipsnio 1 dalį taikymo sritis taip pat gali turėti įtakos santykiui su veikomis, kurios kvalifikuojamos pagal Pamatinio sprendimo 2004/757 2 straipsnio 1 dalies d punktą, ir principui *nemo tenetur*.